

Kapitel 2

HEMLIGHETEN MED OPUS DEI

Vad bra det är att vara ett barn! Om en vuxen ber om en tjänst, måste han i sin ansökan även bifoga en meritförteckning.

När den som ber är ett barn – barn har inga meritförteckningar – behöver det bara säga: "Jag är son till Andersson, eller Pettersson eller Lundström."

*Min Herre – säg det av hela din själ! – jag är ... Guds barn!
(Vägen, 892)*

Ibland rycks yngre predikanter med av sin egen entusiasm för sitt ämne. De fördjupar sig så i studierna att det aktuella ämnet, vilket det än må vara, framstår som tolkningsnyckeln till varje annat ämne, tema, problem eller gåta.

Så måste det ha varit för en ung präst inom Opus Dei. Han var nyvigd och stationerad i Rom, nära Katolska Kyrkans historiska och administrativa hjärta, och speciellt nära monsignore Escrivá som då fortfarande var i livet och mycket involverad i det dagliga livet inom Verket.

Vilken glädje då för den unge prästen när han fick i uppgift att hålla en meditation i det Opus Dei-center där grundaren bodde och arbetade. Det tilldelade ämnet var "ödmjukhet".

Opus Deis präster, liksom alla andra medlemmar, uppmanas att utföra sitt arbete så bra och professionellt som möjligt eftersom de offrar sitt arbete till Gud. En predikant skall alltså göra grundliga förberedelser inför sina predikningar, ta reda på vad helgonen och 19

forskarna har att säga om det aktuella ämnet. En medlem av någon av Kyrkans institutioner undersöker dessutom relevanta verk av institutionens grundare. Det var inget problem: monsignore Escrivá hade skrivit många texter om ödmjukhet.

Vi kan därför vara ganska säkra på att vår unge präst hade förberett sig mycket väl för att tala om ödmjukhet. Det är heller ingen tvekan om att han kände ödmjukhet inför sitt ämnes ofantliga omfattning, och i sina tankar och i sin predikan gjorde han det överdrivet stort i det dunkelt upplysta kapellet.

Vid en viss punkt i sin meditation sade han med övertygelse: ”Opus Deis andliga grund är ödmjukhet”. Kanske gjorde han en paus för att låta påpekandet sjunka in.

För i det ögonblicket hördes plötsligt en fast, faderlig röst från längst bak i kapellet: ”Nej, det är det inte!”

Ut ur skuggorna kom helige Josemaría gående med bestämda steg mot den plats varifrån den unge mannen talade. Det gamla helgonet kallade den unge mannen ”min son” och fick honom att resa sig upp från sin stol.

Vi måste vara försiktiga här så att vi inte misstolkar detta ögonblick. För helige Josemaría var hövlighet mycket viktigt. Han var inte den som avbröt folk för att rätta dem så snart de yttrade något som inte var exakt rätt. Men han ansåg det heller inte oartigt att ropa ”Elden är lös!” i en brinnande byggnad. Att missförstå andan i Opus Dei — om så bara av ungdomligt övermod — var ett sådant ögonblick. När det dessutom skedde i ett Opus Dei-center krävdes nödåtgärder.

Han avslutade alltså själv meditationen, och avslöjade för sina åhörare — som vid det här laget lyssnade mycket uppmärksamt — vad som är den sanna andliga grunden för Opus Dei.

Det är, sade han, *gudomligt barnskap*.¹

1. Historien om den unge prästen är mycket välkänd i Opus Deis muntliga tradition. Den återges helt kort i Peter Berglar, *Opus Dei: Life and Work of Its Founder, Josemaría Escrivá*. (Princeton, N.J.: Scepter, 1993), 75.

Uttryck för tron

Gudomligt barnskap. Vad skall vi göra med denna egendomliga tekniska term från teologin? Enligt helige Josemaría bör vi göra den till centrum i våra liv.

Innebörden är både enkel och biblisk: *nu är vi Guds barn* (1 Joh 3:2). Det är enkelt och bekant, men kanske alltför bekant. Uttrycket ”Guds faderskap och mänsklighetens brödraskap” är välkänt numera, det har blivit en kulturell kliché — även för många som inte är kristna. Denna lära, som en gång var så central då Evangeliet predikades, har kanske blivit alltför väl införlivad i vårt språkbruk. Den har mist den chockverkan den hade på kristenhetens första generation. Trots att han hade predikat om det gudomliga barnskapet i många decennier, kunde helige Johannes inte dölja sin förvåning när han talade om det: ”Vilken kärlek har inte Fadern skänkt oss när vi får heta Guds barn. Det är vi.” (1 Joh 3:1).

Det är vi! Tänk för ett ögonblick på underverken kring den mänskliga befruktningen och födelsen som har kunnat filmas tack vare mikrofotografering. Med tanke på alla de naturliga hindren är det märkligt att någon spermie någonsin skulle kunna befrukta något ägg, och att något ägg skulle lyckas få fäste i livmodern, och att något embryo någonsin skulle utvecklas till ett foster — och att något barn skulle kunna härda ut i livmodern under förlossningen. Till och med förhärdade avkristnade människor blir mållösa redan av att betrakta *mänskligt barnskap*. Den vetenskapliga tv-serien *Nova*, som sändes i USA av tv-bolaget Public Broadcasting System, kände sig tvungna att kalla sitt dokumentärprogram om hur ett barn blir till för ”Födelsens *mirakel*”.

Mänskligt barnskap är i sig ett mirakel. Ändå förbleknar det i jämförelse med den övernaturliga födelsen, det gudomliga barnskap som de kristna får ta emot i dopet. Där blir vi identifierade med Kristus, förenade med Kristus, får vi rätt att leva hans liv — upphöjs

vi till att få del av Guds evige Sons liv i den saliga Treenigheten. I dopet blir vi alltså, som Jesus, den allsmäktige och evige Gudens barn — barn till en Fader som kan ge oss allt vi behöver, en Fader som är fullkomlig, allvetande och allestädes närvarande, en Fader som håller alla sina löften och som inte gör några misstag.

Gudomligt barnskap är anledningen till att vi är döpta. Det är det som är den egentliga meningen med himlen. Det är det som Nya testamentet menar när det talar om ”frälsning”, ”helgelse” och ”rättfärdiggörelse”. Helige Josemaría var djärv nog att kalla denna process för ”gudomliggörande” och ”förgudning” — helt igenom mänskliga varelser får del av gudomlig natur; de blir gudalika. Som Guds barn lever de i den eviga gudomliga familjen, Treenigheten.

Genom dopet blir vi Guds barn, för vi lever i Kristus. Vi är ”söner i Sonen”, för att använda kyrkofädernas omhuldade uttryck. Genom hela det långa avskedstalet i Johannesevangeliet beskriver Jesus sin relation med Fadern och sin samtidiga gemenskap med de troende: ”Jag är i min Fader och ni i mig och jag i er” (Joh 14:20).

Kristus är den *ende* Son som Gud har fött. Vårt sonskap är alltså inte av samma slag som hans. Vi är inte Gud. Men Jesus beskriver själv vårt sonskap genom att säga: ”Ni är gudar” (Joh 10:34; se också Ps 82:6). Hans sonskap är oskapat och evigt. Vårt är en nåd; det är skapat; det är en adoption. Men det är verkligt. Genom dopet är vi i själva verket mera barn till Honom än vi är barn till våra jordiska mammor och pappor. Genom dopet hör vi i själva verket mera hemma i himlen än på den plats där vi växte upp. Helige Maximos Bekännaren formulerade det så här: vi ”blir helt igenom det som Gud är, men inte av samma väsen”² och vi får ta emot ”hela den fullhet som är Gud själv”,² i all hans oändlighet, i all hans evighet. Vi blir av nåd det som Gud är till sin natur, som helige Johannes av Damaskus uttryckte det.

Det låter som en paradox: det ändliga innehåller det oändliga. Men det är Gud själv som gjort detta möjligt, genom att han antagit

2. *Difficulty* 41 (1308B), i Andrew Louth, *Maximus the Confessor* (London: Routledge, 1996), 158.

mänskligt kött i Jesus Kristus. Genom detta mänskliggjorde han sin gudomlighet, men han gudomliggjorde också mänskligheten, varigenom han heliggjorde — helgade — allting som ingår i ett mänskligt liv: vänskap, måltider, familj, resor, studier och arbete.

En gudomlig spårvagn

Jag vill inte att detta skall framstå som något helt och hållet teoretiskt, något som bara går att uttrycka med svåra ord. Jag är teolog och professor, och vi har en tendens att uttrycka oss på ett sådant sätt. Helige Josemaría var själv lärare, som avlagt doktorsexamen i två ämnen, men det gudomliga barnskapet var inte något som han kom fram till som slutsatsen i en logisk slutledning. Det var bara undantagsvis som han talade om det i den akademiska teologins termer. För honom började det med en mycket mera omedelbar inre erfarenhet.

Året var 1931, tre år efter att han fått visionen om att grunda Opus Dei, och ännu hade hans böner och ansträngningar inte lett till något synligt resultat. Han plågades också av det kaos som rådde i det spanska samhället — de förhållanden som till slut ledde fram till det blodiga Spanska inbördeskriget. Det rådde utbredd fattigdom, moralen var i upplösning och våldsdåden mot allt katolskt ökade. Stormens centrum låg förstås i huvudstaden, Madrid, där han bodde.

På morgonen den 16 oktober, efter att han läst Mässan, försökte han bedja ”i min kyrkas stillhet”, men det gick bara inte. Han gick ut och köpte en tidning innan han åkte iväg i en spårvagn. När han satte sig på sin plats började han läsa om dagens nyheter. Plötsligt och mycket intensivt började han att ”känna Herrens handlande”. Senare förklarade han att Gud ”med kraften från något tvingande nödvändigt, lät denna ömma åkallan bryta fram i mitt hjärta och på mina läppar: *Abba! Pater!*”³

3. Andrés Vázquez de Prada, *The Founder of Opus Dei*, 1:295.

Trots att han varit oförmögen att kunna bedja i helgedomens stillhet, var han plötsligt helt indränkt i bön. Och hans bön var ett enkelt ”Fader!”. Eller, mera precist, ”Pappa!”. På arameiska, det språk Jesus talade, är *Abba* det intima vardagsspråkliga uttryck som små barn använde när de tilltalade sin far. Jesus använde det när han bad, och det gjorde även Paulus. *Pater* är det latinska ordet för ”Fader”, som återkommer så ofta i Mässan.

Men detta var inte bara ord. I sin dagbok just den dagen beskrev helige Josemaría upplevelsen som ”en bön som vällde fram, känslöfylld, ymnig och glödande”.⁴ Bönen på hans läppar gick inte att hejda. Han klev av spårvagnen och vandrade längs de livligt trafikerade gatorna, men han kunde fortfarande inte sluta att åkalla sin himmelske Fader: *Abba! Pater! Abba! Pater! Abba! Pater!* Han lade inte märke till hur lång tid det pågick; det varade ”kanske en timma, kanske två”. De som förvånat passerade förbi ”måste ha trott att jag var tokig”, erinrade han sig vid ett senare tillfälle. Inte förrän den morgonen, under den där spårvagnsfärden, hade han förstått vad Guds faderskap innebar för hans liv, för världen, och för Verket som höll på att födas fram. Han kom senare att hänvisa till denna erfarenhet som sin ”första bön som en son till Gud”. Dessutom insåg han omedelbart hur betydelsefull denna händelse måste bli för Opus Deis spiritualitet.

Gud hade fått honom att inte bedja inne i kyrkans stillhet, men istället gett honom en överflödande gåva att kunna bedja mitt i den vanliga, vardagliga världen. Från den stunden vacklade han aldrig i sin övertygelse: ”Medvetenheten om att vi är Guds barn”, sade han ofta, ”är grunden för Opus Deis anda”.⁵

Vad blev följderna av detta? ”Genom att leva i detta gudomliga barnskap skulle mina söner fyllas av glädje och frid, de skulle bli som skyddade av en ogenomtränglig mur. De skulle bli apostlar för

4. *Ibid.*, 294.

5. *När Kristus går förbi*, 64.

denna glädje och kunna ge till andra av sin frid, även om de led av egna sorger eller andras. Just därför skulle vi kunna göra det — eftersom vi är övertygade om att Gud är vår Fader”.⁶

Sådan Fader, sådan Son

Att känna Gud som Fader är att känna de kristnas Gud, Jesu Kristi Gud. Guds faderskap är nämligen en unik kristen tanke. Det är bara kristna som identifierar ”Fader” som Guds egennamn. Andra religioner säger att Gud är *som* en fader, eftersom skapandet i vissa avseenden *liknar* den mänskliga reproduktionen, eller eftersom den gudomliga försynen i vissa avseenden *liknar* den omvårdnad som jordiska försörjare ger. Men i icke-kristna religioner är det gudomliga faderskapet i slutändan metaforiskt. Gud agerar på ett faderligt sätt enbart i relation till andra varelser — världen, mänskligheten, eller ett utvalt folk. Gud är faderlig bara då han skapat någonting eller någon att ta hand om. Det gudomliga faderskapet är alltså, i icke-kristen mening, beroende av andra varelser. Det är relaterat till Guds handlingar i tiden, men tillhör inte hans väsen.

För muslimer är det helt enkelt hädelse att tala om Gud som ”fader”, det är ett brott mot Guds transcendens⁷ och enkelhet.⁸ För judarna handlar Gud *som* en fader gentemot sitt utvalda folk, men hans faderskap fanns inte innan de skapats och blivit utvalda.

Det är bara de kristna som vågar säga att Gud är ”Fader” från all evighet — innan tiden fanns, före skapelsen. Han är ”Fader” i sig själv, eftersom han är evig Fader till Sonen inom den saliga Treenigheten.

För de kristna ingår alltså Guds faderskap i hans väsen. ”Fader” säger vem han är. Gudomligt faderskap är alltså *inte* något metaforiskt, det är metafysiskt. Det vore mera korrekt att säga att

6. Andrés Vázquez de Prada, *The Founder of Opus Dei*, 1:296.

7. Att Gud övergår den mänskliga fattningsförmågan, att han är översinnlig.

8. I betydelsen ”enhetlighet, sammanhållenheter, helgjutenhet”.

mänskligt faderskap är metaforiskt, ett tecken i tiden på en evig verklighet. Guds faderskap är äkta faderskap i ordets sannaste betydelse.

Gud är evig Fader till Jesus Kristus. Och Gud är Fader till dem som lever i Jesus Kristus, genom dopet.

Evangeliets sanning

Detta är knappast någon nyhet. Det är snarare ett återställande av något klassiskt inom kristenheten. Helige Josemaría sade att det är ”lika gammalt som Evangeliet men alltid nytt, liksom Evangeliet”.⁹

I Gamla testamentet finns det inte många hänvisningar till Guds faderskap, och de få som finns är dessutom mångtydiga. Och de första fyra kapitlen av *Nya testamentet* nämner faktiskt inte Guds faderskap överhuvudtaget. Sedan, när Jesus börjar predika — när han framför sitt avgörande budskap, Bergspredikan — blir plötsligt denna tanke den helt dominerande. I denna enda predikan kallas Gud för Fader sjutton gånger — många fler gånger än i hela Gamla testamentet. Vid denna predikans höjdpunkt lär Jesus folkmassan att bedja till Gud med orden ”Fader vår” — ett överväldigande och revolutionerande nytt sätt att bedja.

Vårt gudomliga barnskap är höjdpunkten i Evangeliet så som Jesus predikade det. Det är själva meningen med den frälsning som han vann åt oss. Han räddade oss inte bara *från* våra synder; han räddade oss också *till* sonskap. *Katolska Kyrkans Katekes* uttrycker det kortfattat: ”Genom sin död befriar oss Kristus från synden, och genom sin uppståndelse ger han oss tillgång till ett nytt liv. Detta är först och främst rättfärdiggörelsen som återför oss till Guds nåd ’för att också vi skall leva i ett nytt liv, så som Kristus uppväcktes från de döda genom Faderns härlighet’ (Rom 6:4). Det består i segern över synd och död och i den nya delaktigheten i nåden. Det fullbordar

9. *In Love with the Church*, 26.

barnskapet hos Gud ty människorna blir Jesu Kristi bröder och systrar”.¹⁰

Gudomligt sonskap var den gåva som Gud hade avsett för Adam och Eva i skapelsens början. Gud gjorde det första paret ”till sin avbild” och ”lika Gud” (1 Mos 1:26-27; se också 1 Mos 5:1). Den enda ytterligare gång som Bibeln använder detta uttryck är för att beskriva mänskligt faderskap, när Adam avlar Set (1 Mos 5:3). I det ögonblick då människan skapades står det faktiskt att Gud ”blåste in liv genom hennes näsborrar, så att hon blev en levande varelse” (1 Mos 2:7). Det var inte bara fråga om biologiskt liv, inte enbart köttslig andning, utan också gudomligt liv. Gud andades sin andedräkt — sin *róach*,¹¹ sin Ande — in i Adam, men inte in i något djur. I begynnelsen gav Gud mannen och kvinnan makt att få del av hans liv, och leva i ett nära förhållande med honom. Adam och Eva valde dock att i stället ”bli som Gud” (1 Mos 3:5), inte på hans villkor, utan på sina egna. Deras ursynd var alltså ett avståndstagande från det gudomliga barnskapet. Och Gud respekterade deras val.

Jesu frälsningsverk bestod i att återupprätta mänsklighetens ursprungliga värdighet, så att Guds ursprungliga avsikt med skapelsen kunde uppfyllas. ”Mina kära, nu är vi Guds barn”.¹² Inget var viktigare för de första kristna — eller för den där mannen på en spårvagn i Madrid år 1931. Paulus berättade för galaterna: ”Och eftersom ni är söner har Gud sänt sin Sons Ande in i vårt hjärta, och den ropar: ’Abba! Fader!’” (Gal 4:6).

En bortglömd lärosats?

Detta är klassisk kristendom. Trots det har det gudomliga barnskapet blivit bortblandat i den läromässiga kortleken, det kan ingen som är

10. På svenska i *Katolska Kyrkans Katekes* (Vejbystrand: Bokförlaget Catholica, 1996), avsnitt 654.

11. På hebreiska, liksom på grekiska och andra forntida språk, betecknar samma ord både ”ande”, ”andedräkt” och ”vind”.

12. 1 Joh 3:2

insatt i den kristna historien förneka. Talet om ”gudomliggörande” och ”förgudning” — kyrkofädernas vanliga formulering — kom så ur bruk att kardinal Christoph Schönborn år 1988 skrev en essä där han försvarade själva begreppet i sig. Han anför många historiska skäl till att de kristna hade glömt sitt barnskap. Jag skulle vilja lägga till ytterligare en sak på hans lista, en anledning som skulle torna upp sig för mig när jag började att ta mina första trevande steg mot den katolska tron.

Jag tror att tanken om det gudomliga barnskapet försvann mitt i all den efter-reformatoriska debatten om förhållandet mellan tro, gärningar och rättfärdiggörelse. Under fyra århundraden hade såväl katolska som protestantiska teologer varit så fokuserade på dessa kontroverser att de skymde det kristna livets centrala verklighet. Reformatorerna ifrågasatte vissa av Kyrkans dogmer. För att kunna svara blev Kyrkan själv tvungen att rikta sin uppmärksamhet mot de ifrågasatta dogmerna. När debatten rullade vidare blev den läromässiga kortleken omblandad. Efter reformationen kände sig katolska skribenter tvingade att betona just de punkter som protestanterna förnekade. Allt detta var nödvändigt för läkningsprocessens skull, men den kvardröjande effekten blev utvecklingen av en något missbildad och annorlunda teologi.

Det som fångade mig när det gällde de protestantiska reformatorerna var deras poängtering av ”förbundet” — en dominerande verklighet genom hela Bibeln, som själv är indelad i ”Gamla förbundet” och ”Nya förbundet”. I synnerhet Jean Calvin såg förbundet som nyckeln till förståelsen av vår rättfärdiggörelse, helgelse och frälsning. För Calvin betydde emellertid ”förbund” ungefär samma sak som ”kontrakt”. Hans andliga efterföljare hade därför en tendens att tala om den kristna religionen i juridiska termer, om rättigheter och skyldigheter och bytesvillkoren.

Modern forskning om förbundstanken har dock visat mig på någonting fullständigt annorlunda. Forntidens förbund var något mer än ett kontrakt. Det var medlet som skapade ett *familje*-band mellan två parter utan tidigare koppling till varandra. På så vis blev de syskon, äkta makar, eller föräldrar och barn. Äktenskapet var ett förbund; adoption likaså.

Genom att sluta förbund satte Gud inte bara upp en lag. Han bildade också familj. Gudomligt barnskap är en ofrånkomlig konsekvens av förbundet.

Föreställ dig min glädje när jag, som protestant, för första gången kom i kontakt med helige Josemarías undervisning. Denne man talade om frälsningen i främst familjära och välkända ordalag: Gud som fader, Kyrkan som familj, Maria som alla troendes moder, människoläktet som bröder och systrar, och alla de döpta — naturligtvis — som Guds barn. ”Nu är allt över. Vårt frälsningsverk är fullbordat. Vi är redan Guds barn, eftersom Jesus har dött för oss och hans död har återlöst oss. *’Empti enim estis pretio magno!’* (1 Kor 6:20) — Du och jag har blivit köpta till ett stort pris”.¹³

För mig representerade Opus Dei en återintegrering av den kristna erfarenheten, ett sätt att vinna tillbaka den gamla tidens enhet som på något sätt gått förlorad mitt i grälandet under den senare historien. Jag kände inte till någon i den protestantiska världen som talade med en sådan evangelisk fräschör som jag mött hos lekmännen och prästerna från Opus Dei.

När jag läste de ord som han predikat, var det som om han predikat just till mig. ”Är det inte sant”, sade helige Josemaría vid ett tillfälle, ”att du har insett nödvändigheten av att vara en bödens människa, som umgås med Gud på ett sådant sätt att du gudomliggörs? Detta är den kristna tron, och så har bödens människor alltid uppfattat det”.¹⁴ Och som för att bevisa det där med att det ”alltid” varit så, fortsätter han med att citera Klemens av

13. *Korsvägen*, Station XIV: Jesu kropp begravs.

14. *När Kristus går förbi*, 8.

Alexandria som omkring år 203 skrev: ”den människa blir Gud, som ständigt vill det Gud vill”.¹⁵

Kapitel 3

DEN KATOLSKA ARBETSETIKEN

Fortsätt att noggrant uppfylla de plikter du har just nu. Det här arbetet – ett ödmjukt, enformigt och oansenligt arbete – är bön som omsätts i gärningar och som förbereder dig för att ta emot nåden av det andra arbete – ett stort, omfattande och djupt arbete – som du drömmer om.

(Vägen, 825)

Ibland är det reklamen som ger oss de mest träffsäkra — och smärtsamma — insikterna i den folkliga religiositeten. I en tidskrift såg jag en gång en annons som proklamerade: ”Om den allra första synden varit slöhet, hade vi fortfarande befunnit oss i Paradiset.”

Naturligtvis hade reklamtextförfattaren menat det som ett skämt. Men han visste att han knackade på dörren till något starkt och mäktigt: den allmänna föreställningen att det ideala livet är ett liv i oavbruten sysslolöshet, och att man arbetar för semesterns skull på ungefär samma sätt som livet är till för himlen. Eller, som det hette i en populär sång: ”Alla jobbar för helgens skull”.¹

Baksidan av denna uppfattning är mera försåtlig, och den får många människor att leva i en illusion. Tron att arbete är ett straff för

15. Klemens av Alexandria, *Paedagogus*, 3, 1, 1, 5, utgiven i Jacques-Paul Migne, *Patrologiae Graecae* (PG) 8, 556.

1. *Everybody's working for the weekend*, sjöng rockbandet Loverboy på 1980-talet.